

Björkbacka, Rekilä, Haikonen

19.5.2025

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Kirjallinen kuulemispyyntöne 14.5.2025

HE 41/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi**Yleishuomiot**

Palkansaajakeskusjärjestöt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Akava ry ja STTK ry kannattavat yhden luukun periaatetta ja sähköisen asioinnin edistämistä. Näillä voidaan sujuvoittaa lupaprosesseja ja edistää investointeja erityisesti vihreän siirtymän aloilla. Uudistus voi myös tasata alueellisia eroja ja yhdenmukaistaa käytäntöjä nykyisten ELY-keskusten välillä. Alueidenkäyttölain uudistaminen etenee eri tahdissa kuin aluehallinnon uudistus. Olisi ollut luontevampaa tarkastella alueidenkäytön kokonaisuutta ennen kuin tehtävien jakoa uusien viranomaisten kesken jaetaan. Etusijamenettely on tärkeä keino yhdistää ympäristötavoitteet ja kestävä kasvu. Menettelyn tulee teknologianeutraalisti kattaa laajasti hiili-neutraalin kiertotalouden teknologiat, mukaan lukien ydinvoima.

Vain riittävät henkilöresurssit mahdollistavat uudistuksen tavoitteen toteuttamisen

Palkansaajakeskusjärjestöt ovat huolissaan valtionhallintoon kohdistuvista leikkauksista, jotka vaarantavat uudistuksen onnistumisen. Viimeisen vuosikymmenen aikana tehdyt useat aluehallintonselvitykset toteavat, että työmäärään nähden riittämätön henkilöstömäärä on jo aiheuttanut erityisesti ympäristöhallinnon lupa- ja valvontatehtäville selkeitä haasteita. On hyvin epätodennäköistä, että onnistunutkaan yhden luukun periaatteen läpivienti ja digitalisointi kompensoisi kokonaisuudessaan tätä puutetta kuten ei myöskään lakiesityksen myötä tulevaa ennakoneuvonnan tuomaa lisätaakkaa. Henkilöstöresurssoinnin riittävyyttä arvioitaessa olisi huomioitava lisäksi se, että hankkeet ovat monimutkaistuneet sekä lisääntyneet.

Myös henkilöstön epävarmuus ja kuormitus voivat hidastaa prosesseja, eikä suuria muutoksia voi toteuttaa ilman riittäviä resursseja ja henkilöstön tukea. Määräaikaisten työsuhteiden suuri määrä ja rekrytointikiellot ELY-keskuksissa pahentavat tilannetta. Muutosvaiheessa tulee arvioida todellinen työvoiman tarve ja kiinnittää huomiota työsuhteiden jatkuvuuteen. Ilman näitä toimia vaarana on, että uudistuksen hyödyt jäävät henkilöstön ylikuormituksen alle.

Björkbacka, Rekilä, Haikonen

19.5.2025

Onnistuakseen uudistus tarvitsee hallintokäytäntöjen muutoksen lisäksi enemmän henkilöstöä. Uudistusta ei saa käyttää perusteena vähentää tai siirtää jo nyt aliresurssoituja valvontapuolen henkilöstötyövuosia muihin uuden viraston toimintoihin.

Asiantuntemuksen ja läpinäkyvyyden varmistaminen asioiden käsittelyssä ja ratkaisemisessa tärkeää

Esityksen luvun 1. Asioiden käsittelyn edellyttämä asiantuntemus 4 § korostetaan aivan oikein tarvetta riittävän monialaiselle osaamiselle (oikeudelliselle, tekniselle ja luonnontieteelliselle) valmistelua ja ratkaisuja tehdessä. Palkansaaajakeskusjärjestöt eivät ole kuitenkaan vakuuttuneita siitä, että esitys turvaa riittävästi laadukkaan ja monialaisen osaamisen päätöksissä erityisesti ympäristökysymyksissä, mm. siksi, että uuden viraston sisällä ei olisi enää lausuntomenettelyä. Ongelmalliseksi voi koitua, että luvun 3. ratkaisukokoonpanoa käsittelevän 12 § mukaan voidaan äänestää epäselvissä tapauksissa päätöksistä. Tällöin esimerkiksi luonnontieteellinen asiantuntemus voi jäädä päätöksen jalkoihin, mikä heikentäisi päätösten laatua. Lisäksi, pykälän 1. momentissa todetaan pääsääntönä olevan, että yksi henkilö tekee yksin päätöksen pl. vaikeat tapaukset. Myös tämä esitys voi johtaa siihen, että lakiesityksen tavoite, edistää hyvälaatuista ympäristöpäätöksentekoa, ei toteudu riittävästi.

Hyvälaatuista ympäristöpäätöksentekoa tukisi parhaiten pääsääntö, jonka mukaan päätökset tekisi kaksi henkilöä, joista toisella olisi aina luonnontieteellinen tausta. Lisäksi lakiesityksellä olisi varmistettava paremmin, että laajassa kokoonpanossa on riittävästi ja laaja-alaisesti osaamista kaikilta niiltä osa-alueilta, mitä ratkaistavassa asiassa tarvitaan.

Lupa- ja valvontavirastosta annettavassa laissa ei ole ehdotettu myöskään säädettäväksi siitä, miten yleisen edun valvontayksikkö toimii ja mitä tehtäviä sille kuuluu. Tällä on erityistä merkitystä mm. siksi, että siihen liittyvää luonnonsuojelulain 35 § muutosehdotuksen mukaan erillistä Natura-lausuntoa ei enää annettaisi asiassa, jossa Lupa- ja valvontavirasto on luvan myöntävä viranomainen. Jää myös epäselväksi, antaako yksikkö lausunnon lupa-asioissa ml. hallintopakkoasioissa. Näiden puutteiden perusteluksi ei riitä, että asiaa käsitellään erikseen aluehallintouudistusta koskevassa kokonaisuudessa.

Lisäksi lupapäätöksen lainmukaisuuden arvioinnin kannalta on olennaista, että jälkikäteen on selvitettävissä päätöksen perusteena olleiden selvitysten asianmukaisuus ja riittävyys sekä se, miten ne on otettu päätöksenteossa huomioon. Lain valmistelua viimeisteltäessä olisikin tärkeää huomioida, että tällä on vaikutuksia myös lupa-asian kokonaiskäsittelyaikaan.

Björkbacka, Rekilä, Haikonen

19.5.2025

YVA-selostuksen sekä ympäristö- ja vesilupahakemuksen yhteiskuulemisen vaihtoehto 1. olisi parempi kuin 2. ympäristöluontoarvojen turvaamiseksi

Palkansaajakeskusjärjestöt kannattavat edelleen YVA-selostuksen sekä ympäristö- ja vesilupahakemuksen samanaikaisen kuulemisen rajaamista hankkeiden muutoksiin esitetyn vaihtoehdon 1 mukaisesti. HE:ssä on päädytty vaihtoehtoon 2, joka koskee kaikkia virastossa käsiteltäviä hankkeita. Jos yhteiskuuleminen laajennetaan esitetyn mukaisesti uusiinkin hankkeisiin, niin se tarkoittaisi käytännössä mm. sitä, ettei niissä tarvitsisi käydä paikan päällä tekemässä arviota. Tämä johtaisi ympäristöluontoarvojen vaalimisen heikkenemiseen hankkeissa.

Vaihtoehdossa 1. yhteiskuuleminen olisi mahdollista kaikissa Lupa- ja valvontaviraston ratkaistavaksi kuuluvissa voimassa olevien lupien muutoksissa, ei kaikissa ratkaistavaksi kuuluvissa luvissa. Yhteiskuuleminen on lähtökohtaisesti sopivin muutoshankkeisiin, joissa on vähemmän selvitettäviä asioita kuin täysin uusissa hankkeissa. Muutoshankkeet ovat myös yleisölle jo entuudestaan tuttuja, mikä helpottaa osallistumista ja kuulemisia. Lain olisi myös huomioitava paremmin se, että menettelyjen nopeutuminen ja eri lupien sekä YVA-menettelyn kuulemisten yhteensovittaminen voi käytännössä vaikeuttaa haitankärsijöiden ja asianosaisten käytännön mahdollisuuksia osallistua kuulemiseen, kun samalla kertaan on nähtävillä mielpiteitä ja muistutuksia varten useampi lupahakemus selvityksineen. Tämä demokratiaa ja osallistumista mahdollisesti heikentävä näkökulma on kyllä tunnistettu, mutta sille ei esitetä ratkaisuvaihtoehtoja. Haitankärsijöiden ja sidosryhmien kuulemis- ja mahdollisuuksien parantamista pitäisi vielä vahvistaa lakiesityksessä. Yksi keino olisi esim. viranomaisten aktiivisempi velvoittava ennakkoinformointi hankkeista, joka toki vaatii samalla resursseja.

Ympäristönsuojelulain tavoitteista ei saa tinkiä osana hallintouudistusta

Ympäristönsuojelulain 44b pykälän mukainen yhteiskäsittelyn ”henki” pitää säilyttää uudessa laissa. Nyt aluehallintovirasto toimii lupaviranomaisena ja ELY-keskukset tai kunnat valvontaviranomaisina. Viranomaisen on lupahakemusta käsitellessään huolehdittava tarvittavasta yhteydenpidosta niihin viranomaisiin, jotka samanaikaisesti käsittelevät toiminnan muita lupa-asioita ja suunnitelmia. Viranomaisten on lupa-asian selvittämiseksi ja lupaharkintaa varten tarvittaessa neuvoteltava asianomaisen valvontaviranomaisen kanssa sekä tarvittaessa käytävä keskusteluja asianomaisen valvontaviranomaisen ja myös hakijan kanssa.

Valvontaviranomaisten tärkeän rooli ml. riittävät resurssit on turvattava, kun ympäristönsuojelulain 47 pykälää uudistetaan. Vesien pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevat vesi- ja ympäristölupahakemukset tulee pääsääntöisesti käsitellä yhdessä noudattaen ympäristönsuojelulain menettelysäännöksiä, jollei sitä ole pidettävä tarpeettomana. Samoin maa-ainesten ottamistoimintaa käsittelevät hankkeet.

Björkbacka, Rekilä, Haikonen

19.5.2025

Kaikki ELY- keskusten Natura 2000-alueiden ja lajistojen suojelua koskevat tehtävät on turvattava uudistuksessa. HE esitys ei sitä riittävällä tavalla tee, sillä se pelkästään viittaa pyrkimykseen, jolla riittävän luonnonsuojelullisen näkökulma huomioitaisiin päätöksenteossa ”*pyytämällä luonnonsuojeluviranomaiselta lausunto, jonka merkitys päätöksenteossa olisi usein huomioitava*”. Myöskään muutosesitystä Lupa- ja valvontaviraston lausuntomenettelyyn luonnonsuojelulain Natura-arviointimenettelyn osalta ei pidä hyväksyä, jossa nykyisestä lausuntomenettelystä luovuttaisiin ja olennaisten näkökohtien huomioimisen tulisi viraston sisällä lähtökohtaisesti perustua *kirjalliseen muotoiluun*. Esitys ei ole riittävän tarkka ja velvoittava varmistamaan riittävää Natura-arviointimenettelyä uudessa virastossa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Akava ry

STTK ry

Lisätiedot

Pia Björkbacka
johtava asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys
puh. 050 464 5342
pia.bjorkbacka@sak.fi

Piia Rekilä
yhteiskunta-asioiden päällikkö
puh. 044 300 9484
piia.rekila@akava.fi

Jaakko Haikonen
asiantuntija, ilmasto- ja energiapolitiikka
puh. 0400 273 385
jaakko.haikonen@sttk.fi